

„Cinefilové mají radši Howarda Hawkse“

25. ročník festivalu *Il Cinema Ritrovato*, 25. června až 2. července 2011

Podobně jako spřízněný festival němých filmů v Pordenone (*Le Giornate del Cinema Muto*) patří boloňská přehlídka k nejvýznamnějším místům setkávání filmových archivářů a akademiků z celého světa. Akce pořádaná boloňským městským filmovým archivem (*Cineteca di Bologna*) a sdružením *Mostra Internazionale del Cinema Libero* letos oslavila čtvrt století a k tomuto výročí rozšířila program o jedno plátno: vedle večerních promítání na boloňském hlavním náměstí, dvou sálů v samotném archivu a širokoúhlého kina *Arlecchino* se promítalo také v kině *Jolly*.

Představení na náměstí v týdnu konání festivalu jsou pouze začátkem projekcí trvajících celý červenec, volně přístupných široké veřejnosti a uváděných pod názvem *Sotto le Stelle del Cinema* (Pod hvězdami filmu). Nejen touto akcí se boloňský archiv už několik let snaží vycházet vstříc svému městu a jeho obyvatelům, upozornit na sebe, být v jejich každodenním životě přítomný a aktuální. Činí tak nejen divácky vděčnými snímky italské provenience,¹⁾ ale také unikátními projekcemi nově restaurovaných němých filmů s živým hudebním doprovodem.

Pravidelně se vrcholem večerních projekcí stávají ty doprovázené místním *Orchestra del Teatro Comunale di Bologna*. Například v loňském roce vedl orchestr Frank Strobel k nové verzi filmu *METROPOLIS* (Fritz Lang, 1927), s několika tisíci přihlížejících diváků zcela zaplňujících hlavní náměstí. Letos vedl těleso Timothy Brock k filmu

UPÍR NOSFERATU (F. W. Murnau, 1922), ke snímku *FANTOM OPERY* (Rupert Julian, 1925) představil svou původní partituru Gabriel Thibaudau. Jiné projekce na náměstí byly ojedinělé přítomností některého z tvůrců uvedených snímků. Bernardo Bertolucci přijel uvést svého *KONFORMISTU* (1970), představitel hlavní role Stathis Giallelis a současný objev mezinárodních festivalů Fatih Akin vystoupili před snímkem Elii Kazana *AMERIKA AMERIKA* (1963).

Jedním z nejintenzivnějších zážitků na otevřené scéně se pak stalo uvedení nově restaurované *CESTY NA MĚSÍC* Georgese Mélièse.²⁾ Péče o snímek se ujala francouzská společnost *Serge Bromberg Lobster Films* ve spolupráci s *Fondation Groupama Gan pour le Cinéma* a *Technicolor Foundation*. Práce na obnovení původních barev snímku z roku 1902 trvala 12 let, konečný restaurační zákrok, v rámci kterého bylo 13 375 filmových okének po jednom opraveno díky dnešní digitální technice, proběhl v roce 2010. Pro další distribuci je snímek k dispozici s hudebním doprovodem francouzské skupiny *Air*.

Projekce v krytých kinech jsou určené spíše přespolním odborníkům, ale ani těch není málo — už několik let se počet akreditovaných pohybuje kolem jednoho tisíce. Celkem v roce 2011 promítl festival 375 snímků během osmi dní.

Dva menší sály samotného archivu (nazvané *Mastroianni* a *Scorsese*) jsou vyhrazeny starším filmům. Proběhly zde jednak tradiční cykly jako *Cento anni fa* (Před sto lety)³⁾ nebo *Progetto Cha-*

1) Např. v roce 2009 přehlídka spaghetti westernů, letos mimo jiné filmy Roberta Benigniho.

2) V obnovené premiéře snímek otevřel také květnový festival v Cannes.

3) Program se skládá ze sto let starých filmů, v rámci tohoto vydání festivalu tedy z roku 1911.

plin (Projekt Chaplin).⁴⁾ Progetto Napoli (Projekt Neapol) sdružil snímky s nostalgickým pohledem na Itálii (třeba i zahraniční produkce) a tvorbu italských tvůrců v emigraci. Jak volně přitom tato kolekce chápe emigraci, dokázal vloni snímek *ITALIANAMERICAN* (1974) Martina Scorseseho. Dále zde byly prezentovány rozsáhlé soubory raných filmů (například režisérky Alice Guy, Alberta Capellaniho nebo Alessandra Blasettiho), a v neposlední řadě dokumentární snímky Erica Rohmera nebo filmy Borise Barneta, s titulem *Visioni poetiche del quotidiano* (Poetické vize všedního dne).

Kino Arlecchino v minulých letech uvádělo především širokoúhlé filmy,⁵⁾ na které později navázalo soubory filmů barevných a v letošním roce retrospektivou němých a prvních zvukových snímků Howarda Hawkse,⁶⁾ komediemi Luigiho Zampy⁷⁾ nebo přehlídkou socialisticky orientovaných snímků z evropských zemí.⁸⁾

Posledně jmenovaná přehlídka, sestavená péčí uměleckého ředitele festivalu Petera von Bagha, navazuje na snahy srovnávat žánry a témata napříč politickým spektrem a národními kinematografiemi, někdy i na obou stranách probíhajícího válečného konfliktu, jako v minulých cyklech *Cantando durante la guerra* (Zpívání ve válce, 2005), *La messa in scena della guerra* (Mise-en-scène války, 2004) nebo *La messa in scena della guerra fredda* (Mise-en-scène studené války, 2006).

Projekcí filmů Howarda Hawkse festival navázal na loňskou velmi úspěšnou retrospektivu filmů Johna Forda a předchozí soubory Josepha von Sternberga nebo Franka Capry. Právě Johnu Fordovi se vloni dostalo nebývalé pozornosti,

když se do programu dostala úctyhodná sbírka snad všech jeho přežívajících velmi raných němých a prvních zvukových snímků. Boloňský festival tak pokračuje v nabídce klasiků hollywoodské kinematografie v co možná nejucelenějších souborech, novému publiku a v nových kontextech.

Nové kino Jolly se stalo útočištěm pro barevné snímky.⁹⁾ Své diváky zde hledaly také projekce World Cinema Foundation, nadace, která se za předsednictví Martina Scorseseho soustřeďuje na prezervaci snímků opomíjených v plánech tradičně národně orientovaných archivů nebo z částí světa, kde nemají vlastní prostředky na restaurování. Věnují se například tureckým, egyptským nebo senegalským filmům. V roce 2011 uvedli v Boloni turecký snímek *PRAVIDLA HRANICE* (Hudutlarin Kanunu, 1966).

Vzpomínkou na legendárního režiséra byla přehlídka *Omaggio a Elia Kazan* (Pocta Eliu Kazanovi). Z jeho početné relativně skromné režijní tvorby vybrali pořadatelé snímky *MUŽ NA LANĚ* (1953), *DIVOKÁ ŘEKA* (1960) a *AMERIKO, AMERIKO* (1963). Mnohem větší pozornosti, alespoň co do počtu předvedených filmů a jejich časového rozpětí, se dočkal Conrad Veidt.¹⁰⁾ Výrazný herec byl představen nejen ve svých počátcích (v jednom z dílů seriálu z roku 1918 *DENÍK ZTRACENÉHO*), ve filmech zlatých německých 20. let 20. století (například *KABINET VOSKOVÝCH FIGURÍN* Paula Leniho, 1924), v slavném raně-zvukovém *KONGRES TANČÍ* (Erik Charell, 1931), ale i v pozdějších snímcích natočených v emigraci, v britských *VYZVĚDAČKA* (Victor Saville, 1933), *VĚČNÝ ŽID* (Lothar Mendes, 1934) a *ZLODĚJ Z BAGDADU* (Ludwig Berger, Michael Powell, Tim Whelan,

4) Od roku 1999 se boloňská Cineteca zabývá restaurováním filmů ve verzích, které schválil sám Chaplin; součástí projektu jsou také speciální projekce pro dětské diváky. Více online: <www.charliechaplinarchive.org>, [cit. 21. 12. 2012].

5) Od roku 2003, kdy festival zaznamenal výročí 50 let od premiéry systému CinemaScope.

6) I cinefili preferiscono Howard Hawks: muti e primi sonori — Cinefilové mají radši Howarda Hawkse: němé a první zvukové filmy.

7) Ridere civilmente: il cinema di Luigi Zampa — Zdvořile se zasmát: filmy Luigiho Zampy.

8) Nel cuore del Novecento: il Socialismo, tra paura e utopia — V srdci 20. století: Socialismus mezi strachem a utopií.

9) Dříve v kině Arlecchino, nyní ve dvou programových celcích *I colori del muto* — Barvy němého filmu a *Alla ricerca del colore dei film* — Za filmovými barvami.

10) V cyklu Conrad Veidt, da Caligari a Casablanca — Conrad Veidt, od Caligariho ke Casabance.

1940) a v americkém filmu NACISTICKÝ AGENT (Jules Dassin, 1942).

Na několik pláten byl rozdělen blok nově nalezených nebo restaurovaných filmů z archivů celého světa. Ten bývá nejpestřejší — od raných snímků (erotické firmy Pathé z přelomu 19. a 20. století) se v něm přes klasická díla 20. let (UPÍR NOSFERATU, FANTOM OPERY) bylo možné dostat až k italskému snímku Gustava Machatého BALETKY (1936), NÁBŘEŽÍ MLH (1938) Marcela Carného nebo k jeho dvoudílným DĚTEM RÁJE (1945), a konečně ke SLADKÉMU ŽIVOTU (Federico Fellini, 1960), KONFORMISTOVI nebo Scorseseho TAXIKÁŘI (1976).

Vedle filmových projekcí festival pořádá setkání s odborníky a semináře, zaměřené na problematiku archivnictví, restaurování a zpřístupňování a propagaci archivních sbírek, ve spolupráci s organizacemi, jako jsou Europa Cinemas nebo relativně mladá European Film Gateway.¹¹⁾ Každý den se také uskutečnilo jedno setkání v rámci letní školy restaurování pořádané mezinárodní organizací filmových archivů FIAF.¹²⁾ Na něm zpravidla vystoupí restaurátoři odpovědní za některý z filmů v programu. Účastníci letní školy jsou teoreticky připravováni už před začátkem boloňského festivalu a po jeho skončení se věnují praktickým dovednostem v prostorách laboratoře L'Immagine Ritrovata, přidružené k boloňskému archivu.

V roce 2011 se konaly také dvě výstavy. Bob e Nico v Palazzo Pepoli byla věnovaná spolupráci Roberta Benigniho a Nicoletty Braschiové a refletovala několik posledních desetiletí italské historie. Fotografická výstava v prostorách samotné Cinetěky na ulici Riva di Reno s názvem L'Oriente di Pasolini. *Il Fiore delle mille e una notte* nelle fotografie di Roberto Villa (Pasoliniho orient. *Kytice z tisíce a jedné noci* ve fotografiích Roberta Villy) shromáždila několik desítek zvěšenin z natáčení a pobytu filmového štábu při práci na posledním kusu Pasoliniho Trilogie života.

Svým jubilejním ročníkem přehlídka ukázala, že i v době, kdy se většina kulturních událostí musí uskomňovat, je možné také růst, prohlubovat mezinárodní spolupráci mezi institucemi a jedinci a věnovat se záchraně filmového dědictví pro budoucí generace.

V roce 2012 se přehlídka uskuteční ve dnech 23. až 30. června, a už nyní láká na Raoula Walshe jako dalšího z hollywoodských klasiků nebo na přehlídky tvorby Jeana Grémillona či Lois Weberové.¹³⁾ Jistě se v Boloni setkáme i s dalšími tradičními cykly. Prvního ledna 2012 také došlo k dlouho očekávané a plánované transformaci městem zaštitěné Cineteca del Comune di Bologna v nadaci Cineteca di Bologna. Uvidíme, zda a jak toto osamostatnění prospěje celé instituci, jejím aktivitám, i festivalu Il cinema ritrovato v druhé polovině jeho třetího desetiletí.

Anna Batistová

11) V beta verzi online: <www.europeanfilmgateway.eu>, [cit. 29. 12. 2011].

12) Fédération Internationale des Archives du Film, International Federation of Film Archives, Federacion Internacional de Archivos Filmicos.

13) Více informací o festivalu online: <www.cinetecadibologna.it/cinemaritrovato2012>, [cit. 29. 12. 2011].